אמור ב

א. אויפן פסוק[1] (קרוב לסוף פרשת המועדות) „דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'" שטייט אין תורת כהנים: „מה ת"ל[2] לפי שנאמר[3] בסוכות תשבו שבעת ימים ואיני יודע אם שבעה ראשונים אם שבעה אחרונים כשהוא אומר ובחמשה[4] עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה' הרי שבעה ראשונים ולא שבעה אחרונים".

[און מפרשים[5] לערנען פשט, אז די שאלה פון תו"כ „מה ת"ל כו'" איז — פֿאַרוואָס שטייט אין דעם פסוק דער לשון „חג הסוכות"[6], וויבאַלד אַז אין די פסוקים שטייט בלויז דער ציווי פון „מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו" און קרבנות החג, און דער ציווי אויף ישיבה בסוכה שטייט ערשט שפּעטער בסוף הפרשה — האָט דאָ גע־דאַרפט שטיין „חג שבעת ימים גו'" (אָן דעם וואָרט „הסוכות")[7]?

אויף דעם איז דער תו"כ מסביר, „לפי שנאמר כו'": היות אַז דער פסוק „בסוכות תשבו שבעת ימים" שטייט צום סוף פרשה נאָך דעם ווי עס שטייט פריער אין פסוק „בחמשה עשר יום לחודש השביעי גו' תחוגו את חג ה' שבעת ימים"[8], וואָלט מען ניט געוואוסט צי דער פסוק „בסוכות תשבו שבעת ימים" מיינט די זעלבע ז' ימים פון דעם חג („שבעה ראשונים", אַנהויבנדיק פון ט"ו בחודש) וועגן וועלכע דער פסוק רעדט פריער, אַדער אָן די ז' ימים פון ישיבה בסוכה דאַרפן קומען באַזונדער, נאָך דעם „חג ה' שבעת ימים" („שבעה אחרונים", אַנהויבנדיק פון דעם טאָג נאָך די ז' ימים).

דערביבער שטייט גלייך בהתחלת הפרשה „בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים", וואָס איז מגלה אַז דער „בסוכות תשבו שבעת ימים" איז אין דעם זמן פון ז' ימי החג, וואָס הויבט זיך אָן „בחמשה עשר יום לחודש"].

ב. פון פשטות הדרשה אין תו"כ קומט אויס לכאורה, אַז די מצוה „בסוכות תשבו שבעת ימים" איז ניט

---

1) פרשתנו כג, לד.

2) כ"ה בדפוסי התו"כ וכת"י התו"כ (נ.י. תשי"ז. ירושלים תשל"ב) לפנינו. וביל"ש כאן „שבעת ימים למה נאמר". וראה לקמן הערה 6.

3) פרשתנו כג, מב.

4) כ"ה בדפוסי תו"כ לפנינו, ובכת"י ירושלים הנ"ל. אבל בכת"י נ.י. הנ"ל ויל"ש שם: בחמשה (כבכתוב).

5) קרבן אהרן לתו"כ. מלבי"ם. וראה גם רבינו הלל. ובאופן אחר קצת בפי' הראב"ד ור"ש משאנץ לתו"כ. ובזית רענן ליל"ש שם, כבהערה הבאה.

6) בפי' הראב"ד (ועד"ז בר"ש משאנץ) לתו"כ: פי' שהרי כבר נאמר למטה אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ וכו'. ולכאורה מפרש שכל הכתוב שהעתיק התו"כ מיותר. ולפירושו צ"ל דהכתובים (לה־לו) „ביום הראשון מקרא קודש גו' שבעת ימים גו'" הול"ל אח"כ.

ובזית רענן מפרש לגירסת היל"ש „שבעת ימים למה נאמר", „שהרי כתיב אח"כ שבעת ימים תקריבו אשה לה'". וכנראה הקושיא היא רק על התיבות „שבעת ימים" דלא הול"ל שבעת ימים (ועדמ"ש לפנ"ז (כג, ו) „בחג המצות". וראה לקמן בפנים סעיף ה). ואכ"מ.

7) ברבינו הלל: הא כתיב קרא אחרינא בסוכות תשבו שבעת ימים. ומשמע שמפרש הקושיא ד„הסוכות שבעת ימים" מיותר כאן.

8) כג, לט.

פֿאַרבונדן מיטן עצם החג[9] און מיט די איבעריקע ענינים שבחג (וואָס וועלכע אַרויסגעבראַכט גלייך נאָך דעם איז די ערשטע פסוקים „ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו שבעת ימים תקריבו אשה לה'"[10] און אויך ניט מיט דער מצוה פון נטילת ד' מינים (וואָס די תורה פֿאַרבינדט דאָס מיטן חג[11]) — וואָס דערפֿאַר איז די הוה אמינא אַז „בסוכות תשבו שבעת ימים" איז ניט אין זעלבן זמן פונעם חג און מצותיו הנ"ל —

די תורה לאָזט נאָר הערן, מיט צוגעבן דעם וואָרט „הסוכות", אַז לפועל איז דער „חג הסוכות" אין דעם זמן „שבעת ימים לה'" וועלכע הויבן זיך אָן „בחמשה עשר יום לחודש השביעי".

מען קען אָבער אַזוי ניט לערנען, וואָרום פון דעם גופא וואָס די תורה איז מודיע דעם זמן פון „בסוכות תשבו" (ניט דורך אַן אַנדער אופן, נאָר) דורך דעם וואָס די „שבעת ימים לה'" רופט זי אָן „חג הסוכות", איז מובן, אַז די מצוה פון ישיבה בסוכה איז ניט בלויז חל אין דעם זמן פון דעם חג, נאָר אַז זי האָט אַ שייכות און איז פֿאַרבונדן מיטן עצם הזמן[12] וועניניו[13]. נאָכמער: וויבאַלד דאָס

9) להעיר מלשון החינוך כאן (מצוה שכה): מצות סוכה שנצטוינו לשבת בסוכה ז' ימים שנאמר כו' ויום ראשון הוא יום ט"ו בתשרי. ואינו מזכיר כלל ענין החג, ולא כמש"כ בלולב (נעתק לקמן הערה 11). ובמנין המצות בריש ספר היד (מ"ע קסח) כתב הרמב"ם „לישב בסוכה שבעת ימים שנאמר כו'". ושם עד"ז בלולב (מ"ע קסט). אבל לכאורה אין להוכיח משם (פרט זה), כיון: א) שנכתבו בקיצור הכי נמרץ. ב) באו בהמשך לשביתה בחג הסוכות כו'. וראה לשונו בסהמ"צ (נעתק לקמן הערה 12). ואולי אין לדייק כ"כ בלשונות דספרים הנ"ל.

ולהעיר מהשינוי ברמב"ם: בספר היד באו „הלכות שופר וסוכה ולולב" בהלכות בפ"ע, ומצות ודיני השביתה ואיסור מלאכה ביו"ט (פסח שבועות ר"ה סוכות ושמע"צ) ביחד לפנ"ז בהלכות בפ"ע „הלכות שביתת יו"ט". ולאידך, בסדר מנין המצות (בסהמ"צ ובמנין המצות בריש ספר היד), מנה המצות דכל יו"ט ע"פ הסדר (פסח (ספירת העומר) שביתה בשבועות, ר"ה, יוהכ"פ (להתענות בו ולשבות ביום הצום), סוכות) ביחד עם מצות השביתה שבהם• — מ"ע קנו־קע (מלבד מצות תקיעת שופר שכתב לבסוף לאחר מצות נטילת לולב).

10) ובפרט שמסיים לפני הציווי על ד' מינים וסוכה (כג, לז) „אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם גו'". וראה רמב"ן כג, לט. מד. אברבנאל כאן. רשב"ם שם, מג בסופו. ספורנו לט בסופו. ובכ"מ במפרשי התורה.

11) כג, לט. וראה לשון החינוך כאן (מצוה שכד): מצות לולב שנקח ביום ראשון של חג הסוכות. וראה מקומות שבהערה שלפנ"ז.

•) אלא שבחג המצות מנה תחלה המצות (סיפור יצי"מ ואכילת מצה) ואח"כ השביתה שבו; ובחגה"ס להיפך — תחלה מצות השביתה. ואח"כ המצות שבו (ישיבה בסוכה ונטילת לולב).

12) ראה תוד"ה נכנס (סוכה מו, א), רא"ש ור"ן שם (הובאו בב"י או"ח סי"ס תרמא) דכיון דסוכה מחמת חג קאתי• סברא הוא דזמן דידה כו' פטור הוא אף בחג. וראה רמ"א שם. ולהעיר מדעת הב"ח (בתשובה סקל"ב, הובא בבאה"ט שם סק"ב) גם להיפך דאם בירך על החג פוטר לזמן דסוכה••. וראה נ"כ השו"ע שם. לקמן הערה 42.

ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ (מ"ע קסח) שמדגיש השייכות דסוכה להחג: שצוונו לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג (ובהעתקת קאפח: בכל ימי החג). ובהמצות בספר היד (בכהכותרת להלכות שופר וסוכה ולולב): לישב בסוכה כל שבעת ימי החג (ועד"ז כתב בלולב שם: ליטול לולב במקדש כל שבעת ימי החג). וכ"כ שם בפנים ההלכות (פ"ו ה"ז): אכילה בלילי יו"ט הראשון בסוכה חובה.

13) ראה לשון הר"ש משאנץ בפי' לתו"כ שם

•) כ"ה בתוס' ותוס' הרא"ש ור"ן שם. וברא"ש לפנינו: דכיון דסוכה מחמת חג עשה. וראה שוה"ג הבא.

••) אלא שעיקר סברת הב"ח שם היא: כיון דשעת מצוותו הוא וכוונתו לברך גם אסוכה שוב א"צ לברך עוד. ומביא ראי' מדעת התוס' והרא"ש. ולאחרי שמעתיק דברי התוס' מפרש: מאחר דכוונתו בשעת הברכה הי' גם על החג משום דסוכה מחמת חג קאתי זמן דידה. א"כ כ"ש בנ"ד כו'. ע"ש. ואכ"מ. וראה לקמן שוה"ג להערה 42.

איז דער שם פון חג איז מובן, אז דאָס איז (ווי ביי יעדן שם וואָס אין אים זאָגט זיך אַרויס) דער תוכן וענין החג[14].

לפ"ז דאַרף מען אַבער פאַרשטיין:

א) פאַרוואָס ביים ציווי „בסוכות תשבו שבעת ימים" איז אין פסוק ניטאָ קיין הדגשה — אפילו ניט דורך זאָגן בלויז „בסוכות תשבו בשבעת הימים" — אז מ'זאָל וויסן אז דאָס זיינען די זיבן טעג פון חג האמורים לפנ"ז?

ב) פאַרוואָס שטייט ניט גלייך בתחלת הפרשה — בהמשך צו „בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות" — „שבעת ימים תשבו בסוכות"; ובפרט אז אַזוי שטייט פריער אין פסוק ביי דעם ערשטן חג: „בחמשה[15] עשר יום לחודש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו"[16], און לאחז"ז קומט דער ענין פון „מקרא קודש" און איסור מלאכה און הקרבת הקרבנות שבעת ימים?

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם ההסברה אין דער שייכות, ע"פ נגלה, צווישן מצות סוכה און מצות נטילת לולב (וואָס כאָטש אז אויך נטילת לולב ווערט אין דער פרשה אָפגעטיילט פון חג הסוכות, פאַרבינדט עס אַבער די תורה מיטן „חג ה' שבעת ימים", ניט ווי סוכה, כנ"ל): דער אַלטער רבי זאָגט בסידורו[17] אז „מצות נטילתו (פון לולב) בסוכה היא מצוה מן המובחר"[18].

לכאורה איז דאָס אָן ענין וואָס איז ע"פ קבלה, אָון דער מקור פון דעם איז אין כתבי האריז"ל[19]; אַבער י"ל אז אַזוי ווי אַלע ענינים אין (קבלה און) פנימיות התורה — האָט אויך דאָס אַ מקור והסברה ע"פ נגלה[20] [בפרט אז דער אַלטער רבי איז משנה פונעם לשון וואָס שטייט אין כתבי האריז"ל („טוב לברך כו'" וכיו"ב) און שרייבט „מצוה מן המובחר"[21]].

בסופו: וסוכה ולולב חג אחד הוא. ועד"ז בפי' הראב"ד שם: ולולב וסוכה חג הוא להם.

14) ראה לקמן הערה 42.

15) כג, ו.

16) ע"ד הפשט ראה מלבי"ם כאן: שהוצרך להניח הודעת הלכות הסוכה שהם מרובים עד לבסוף. משא"כ ענין המצה ופרטי' נתבאר כבר בפ' בא. אבל עדיין צ"ע, דהפרטים כל האזרח בישראל גו' למען ידעו דורותיכם גו' הי' אפשר להניח לבסוף, ולכתוב בתחלת הפרשה „בסוכות תשבו שבעת ימים", כבמצה.

17) „דיני הלולב" (לפני הלל).

18) הלשון בסידור: „ומן הדין יש לברך על הלולב אחר התפלה קודם ההלל אלא לפי שמצות . . מובחר ואי אפשר לצאת מבית הכנסת מפני הרואים לפיכך בבוקר קודם שיתפלל בעודו בסוכה יברך". וראה לקמן הלשון דכתבי האריז"ל.

19) פע"ח שער הלולב (שער כט פ"ג) ענין נטילת לולב. שער הכוונות דרושי חגה"ס בתחלתו. סידור האריז"ל (כוונת לולב ונענועיו). משנת חסידים מס' ימי מצוה וסוכה רפ"ה.

20) בשל"ה (רמה, ב) לאחר שמביא מסדר היום הב' אופנים (אם ליטול בסוכה או דוקא בביהכנ"ס) כתב: ואני אומר ירא שמי' יוצא ידי שניהו כו' לא יסיח דעתו ממנו כו' מב"ה לסוכה וינענע שם לשש קצוות. וכן אני נוהג כן בכל ימי סוכות. ואח"כ מביא מכתבי האריז"ל (כלשון הפע"ח שבהערה הבאה) ומסיים „והבוחר יבחר". הובא במג"א סתרנ"א סקי"ז. סתרנ"ב סק"ג-ו. ובאר היטב שם בשם השל"ה. ובסי' יעב"ץ כתב שכן נהג אביו.

וראה בכורי יעקב או"ח סי' תרמד סק"א: ולכן מה שנוהגין אנשי מעשה לטול לולב בשחרית קודם הליכה לביהכ"נ בסוכה מנהג כשר הוא לא בלבד מהטעם דע"פ הקבלה לטול לולב בסוכה אלא ג"כ מטעם זריזין מקדימין למצות לולב.

21) בפע"ח מתחיל (הובא בשל"ה שם): טוב לברך תחלה קודם התפלה בהיותך בביתך בסוכה

•) במג"א שם: ושל"ה כתב שינענע בסוכה קודם הליכתו לבהכ"נ ע"ש. וצע"ק דלא כתב שיברך בסוכה כמו"ש בכתבי האריז"ל. וכמו"ש בעצמו בסי' תרנא שם (של"ה בשם האריז"ל). ובבאר היטב: בשל"ה כתב שינענע בסוכה ויברך ואח"כ שאר הניענועים יהיו בבהכ"נ. ואכ"מ.

ד. לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן אַז דאָס (וואָס נטילת לולב בסוכה איז „מצוה מן המובחר") איז מצד דער מצות סוכה: היות אַז די מצוה פון סוכה איז[22] „תשבו כעין תדורו", „שיהי' אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה כל ז' הימים בין ביום בין בלילה כדרך שהוא דר בביתו . . וכל דבר שלא הי' עושה חוץ לביתו לא יעשה חוץ לסוכתו"[23] (און ס'איז נויטיק אַ טעם והיתר צו מעגן לערנען וכו' חוץ לסוכה[24]), איז דאָך פון דעם מובן בפשטות, אַז אויך נטילת לולב, וואָס איז פון די ענינים וואָס דער מענטש טוט במשך די ימי הסוכות, דאַרף זיין בתוך הסוכה [ובפרט אַז „מצותי' אחשבי'"[25], און דאָס האָט דער־פאַר אַ קביעות — און מה־דאָך אַז טיול (וכיו"ב) דאַרף זיין אין סוכה, מכש"כ אַז נטילת לולב דאַרף זיין בסוכה].

פון דעם אָבער וואָס דער אַלטער רבי שרייבט דעם ענין הנ"ל צו׳וישן די „דיני נטילת לולב" און אויך פון זיין לשון „מצות נטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר" (וואָס ס'איז מודגש דער ענין פון נטילת לולב) איז מוכח[26] אַז ער מיינט (ניט אַ דין אין סוכה, נאָר) אַ דין ומצוה מן המובחר אין מצות נטילת לולב[27].

צווישן די צוויי הסברות איז אויך אַ נפק"מ לפועל: אין פאַל וועט מ'איז פטור מן הסוכה, ווי בשעת ירידת הגשם וכיו"ב (וואָס „המצטער פטור מן הסוכה")[28]:

אויב נטילת לולב בסוכה איז (בלויז) אַ מצוה מן המובחר אין מצות סוכה — ווי אַלע אַנדערע ענינים אכילה ושתי' וכיו"ב מיט וועלכע מ'איז מקיים מצות ישיבה בסוכה — איז בעת ער איז פטור פון סוכה צוליב ירידת גשמים וכיו"ב, דאַרף ער ניט וואַרטן מיט נטילת לולב ביז דער רעגן וועט אויפהערן, וויבאַלד אַז איצט האָט ער ניט אויף זיך קיין חיוב ישיבה בסוכה (פונקט ווי ער דאַרף ניט וואַרטן מיט זיין אכילה ושתי' וכיו"ב ביז דער גשם וועט אויפהערן)[29].

אָבער אויב דאָס איז (אויך) אַ מצוה מן המובחר אין נטילת לולב, איז (אע"פ אַז אויף אים איז איצט (בעת ירידת הגשם) ניטאָ קיין חיוב מצות סוכה) וויבאַלד אַז ער איז מחוייב בנטילת לולב, וואָס די שלימות פון דער מצוה (— מן המובחר) איז ווען זי ווערט געטאָן אין

עצמה כו' ויותר טוב לברך אחר העמידה קודם הלל בהיותך בסוכה אך מפני הרואים תעשה כנ"ל. ובשער הכוונות מתחיל: הנה טוב הוא כו' ומה טוב הי' אם היית מתפלל בסוכה, כדי שתתפלל ותטול הלולב בברכתו בשעה הראוי' אליו. ובסי' האריז"ל (ועד"ז במ"ח) הלשון: מצד הדין ראוי שמיד אחר העמידה קודם ההלל לברך על הלולב תוך הסוכה אך מפני הרואים כו'. אבל מובן שהכוונה במ"ש „מצד הדין" היא רק ע"ז שמברך עליו בשעה הראוי' לו (אחר התפלה לפני הלל), וכמפורש בלשון אדה"ז בסידור שהשמיט בתחלת לשונו „בסוכה".

22) סוכה כח, ב ואילך. רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ה ואילך. טושו"ע ודאדה"ז או"ח ר"ס תרלט ונ"כ.

23) לשון אדה"ז שם ס"ד.

24) סוכה שם. רמב"ם שם ה"ט. טושו"ע (ודאדה"ז) שם ס"ד.

25) ראה בכורות י, א. רש"י ביצה כז, ב ד"ה חלה. וראה אנציקלופדי' תלמודית ע' איסורו חישובו.

26) וכדמוכח ביותר ממשנ"ת בכתבי האריז"ל שם.

27) ראה ביכורי יעקב (הנ"ל הערה 20). אבל לדבריו ה"ז מצד נטילתו קודם התפלה לא מצד נטילתו בסוכה.

28) ראה סוכה כח, ב במשנה. שם כט, א. רמב"ם שם ה"י. טושו"ע (ודאדה"ז) שם ס"ה ואילך (סי"ז סכ"א).

29) ראה שו"ע אדה"ז שם (סכ"ה־ו. וש"נ) יתירה מזו.

סוכה — איז מסתבר אז ס׳איז מן המובחר צו ווארטן[30] ביז דער רעגן וועט אויפהערן כדי צו מקיים זיין „מצות נטילתו בסוכה", וואס איז „מצוה מן המובחר".

ה. דער ביאור בכל זה יש לומר: בפרשתנו אין פרשת המועדות געפינט מען נאר צוויי ימים טובים וואס ביי זיי ווערט דער חג באצייכנט מיט א שם מיוחד — חג המצות און חג הסוכות[31]. און עס זיינען דא חילוקים ביניהם:

א) בא חג המצות שטייט „ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות לה׳", דער שם חג המצות שטייט ניט בשייכות צו אלע-זיבן טעג[32]; און בא חג הסוכות שטייט — „חג הסוכות שבעת ימים לה׳"[33].

ב) לאידך — בא חג המצות איז דער פסוק גלייך ממשיך און זאגט „שבעת ימים מצות תאכלו"; און בא חג הסוכות ווערט דאס געזאגט („בסוכות תשבו שבעת ימים") ניט בסמיכות להשם, נאר ערשט בסוף הפרשה.

וי״ל אז די הסברה פון די חילוקים קען מען אפלערנען פון נאך אן אונטער־שייד וואס מען געפינט צוויישן די צוויי חגים:

חג המצות ווערט בלשון חז״ל — און אויך אינעם לשון המורגל במנהג ישראל (בלשון בני אדם) — אנגערופן[34] (אויך) מיט אן אנדער נאמען (חג הפסח). משא״כ בא חג הסוכות געפינט מען ניט אז מ׳זאל אים אנרופן מיט אן אנדער נאמען[35]; ער ווערט מיטן זעלבן נאמען אנגערופן בחז״ל[36] ובמנהג ישראל.

מכהנ״ל איז פארשטאנדיק, אז דער תוכן פון דעם גאנצן חג (הפסח) בא־שטייט ניט אינגאנצן אין דעם וואס ער איז חג המצות; משא״כ בא חג הסוכות איז דאס (סוכות) דער עיקר תוכן החג.

און דעריבער, בשעת די תורה זאגט „בחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות לה׳", טייטשט דער פסוק גלייך אפ „שבעת ימים מצות תאכלו", אז נאר צוליב דעם (פרט פון אכילת מצה)

---

30) ראה שו״ע אדה״ז או״ח סצ״ד סוס״ה: כדי לקיים המצוה מן המובחר נכון הוא שימתין כו׳ ואין בזה משום אין מחמיצין את המצות וזריזים מקדימין למצוה כיון שמתכוין כדי לקיים מצוה מן המובחר. וראה שד״ח (כללים מע׳ זיין כלל א) עד״ז לענין נטילת ד׳ מינים דנכון להמתין לקיים המצוה מן המובחר. אנציקלופדי׳ תלמודית כרך יב ע׳ תיח. וש״נ.

31) בחג השבועות נאמר (כג, טז. כא): „עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם גו׳ וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש גו׳". בר״ה: יה״ לכם שבתון זכרון תרועה (שם, כד). ביום הכיפורים יום הכפורים הוא (שם, כז), יום כיפורים הוא (שם, כח).

32) ועד״ז בפינחס (כח, יז): בחמשה עשר יום לחודש הזה חג שבעת ימים מצות יאכל. ובמשפטים (כג, טו) „את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות". ועד״ז בתשא (לד, יח). אבל לא נאמר „חג המצות שבעת ימים". וגם בנ״ך (דה״ב ל, כא. ועד״ז שם לה, יז. עזרא ו, כב) לא נאמר על עצם שם החג כ״א על עשיית בנ״י — „ויעשו בנ״י גו׳ את חג המצות שבעת ימים בשמחה גו׳".

33) ועד״ז בראה (טז, יג): חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים.

34) כל השבעה (שמונה) ימים, ולא רק יום י״ד וט״ו ניסן שנק׳ פסח גם בתושב״כ (ראה השקו״ט כו׳ בס׳ המועדים בהלכה להרש״י זוין ע׳ רטו ואילך). וראה הגש״פ קה״ת (הוצאת תשמ״ו ואילך) ע׳ תרסח בהערות.

35) מלבד השמות ע״ש מועדי התבואה (בחיי משפטים כג, יז): מועד חודש האביב, חג הקציר, חג האסיף. — נתבאר באוה״ת משפטים ע׳ א׳קעח ואילך. לקו״ש חכ״ט ע׳ 232 ואילך.

36) או „חג" סתם: בש״ס ובלשון בנ״א (כולל שמע״צ — ראה שו״ע יו״ד סר״כ, ס״ד). בתושב״כ — גם פסח ושבועות.

ווערט ער אַנגערופן „חג המצות", ניט ווייל דאָס איז דער תוכן החג און אַלע שבעת ימים שבו[37].

משא"כ בחמשה עשר יום לחודש השביעי איז „חג הסוכות שבעת ימים להי" — דאָס איז דער תוכן פון (דעם חג פון) די שבעת ימים.

און מטעם זה גופא שטייט ניט דער ציווי „בסוכות תשבו שבעת ימים" גלייך נאָך „חג הסוכות" (כנ"ל), ווייל דער־מאָלט וואָלט מען געמיינט (ווי ביי חג המצות) אז ער ווערט אַנגערופן חג הסוכות בלויז צוליב דער ישיבה בסוכה שבו. דאָס איז אַבער ניט דער תוכן כל החג.

ו. די הסברה בזה: דער יום חמשה עשר לחודש ניסן איז אויסגעטיילט אַלס אַ זמן מיוחד (בעיקר) ניט צוליב דעם ווָאס דעמאָלט איז דאָ די מצוה[38] פון אכילת מצה, נאָר ווייל דאָס איז דער „יום צאתך מארץ מצרים" — ובמילא ווערט ער אַ חג ויו"ט — „והי' היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג להי' לדורותיכם"[39]. און דאָס וואָס ער איז (אַ יו"ט) אַ זמן מיוחד איז די סיבה צו די מצות שבו[40], כולל די מצוה פון אכילת מצה[41].

משא"כ די שבעת ימים „בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה" איז ניט קיין זמן מיוחד ומובדל מצ"ע, נאָר להיפך — צוליב דעם חיוב ומצוה פון ישיבה בסוכה שבעת ימים[42]: היות אַז אין די שבעת ימים איז דאָ די מצוה פון ישיבה בסוכה (ובפרט באופן אַז די מצוה פון סוכה נעמט אַרום דעם גאַנצן מענטשן וכל ענייניו במשך די שבעת ימים —

---

37) ולכן נאמר הלשון „חג המצות" (בעיקר) רק על יום ט"ו, כנ"ל בפנים, שהרי מצות אכילת מצה היא רק בלילה הראשונה שאז הכתוב קבעו חובה משא"כ בשאר הימים שהוא רק רשות (תו"כ פרשתנו שם. פסחים קכ, א). וראה ט"ז או"ח סתרס"ח קרוב לתחלתו: ולמה יקראו כל הימים חג המצות והי' לקרותם איסור חמץ אלא דהכל נגרר אחר לילה הראשונה ובשבילה באו שאר הימים כו'.

38) ועד"ז הוא בחג השבועות (ראה טז, יו"ד) שאינו מחמת חיוב וקיום מצות (קרבנות) דיום זה כ"א (כמודגש בשמו — גם בפרשתנו) מצד „וספרתם לכם גו' עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום גו'" (פרשתנו כג, טו. טז. וכן בראה שם, ט), מצד הזמן והמניין דשבעה שבועות. ולכן מקריבים בו מנחה חדשה. משא"כ הלשון „ביום הביכורים" (פינחס כח, כו. ראה פרש"י שם). אבל לא נק' מטעם זה במקרא בשם חג.

39) בא יב, יד. וראה שם מב, ובפרש"י: הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך.

40) ראה לקו"ש חט"ז ע' 107 ואילך. וש"נ.

41) ראה לשון הרמב"ם (לענין אכילת מצה) במנין המצות בריש ספר היד מ"ע קנח: מצוה ז' בהכותרת להלכות חמץ ומצה. ולאידך בסהמ"צ מ"ע קנח וביד הל' חמץ ומצה רפ"ו: לאכול מצה בליל חמשה עשר.

42) וכמודגש בהלכה בטעם הדיעות דמחלקים דכשבירך זמן בשעת עשיית הסוכה לפני החג אינו מברכו ביו"ט על החג, משא"כ לאידך אם בירך על החג בליל א' בביתו צריך לברך זמן כשיאכל בסוכה — „דכיון שבירך בשעת עשי' ועיקר יום טוב אינו אלא מפני הסוכה• ברכת הסוכה עולה ליום טוב ולסוכה" (ספר ההשלמה לסוכה מו, א. הובא בספר המכתם לסוכה שם. כל בו סוף הל' לולב. אורחות חיים סוף הל' סוכה (ועד"ז הוא במאירי סוכה שם). ועפ"ז מחלקים לשאר יו"ט, פסח ועצרת, דמברכין זמן איו"ט. וראה ברכי יוסף או"ח סתרמ"ג דכתב דכן הוא להלכה).

•) בתוס' רא"ש ור"ן הלשון להיפך (כנ"ל הערה 12). אבל בברכ"י שם סתרמ"ג כתב דקאי בחד שיטה. אבל ראה שו"ת משאת משה (או"ח ס' ה שהובא בבאה"ט וברכ"י שם) דכתב בסברת התוס': וכיון דמחמתי' קאתי מכי בריך אסוכה הו"ל כמפרש אסוכה וארגל דמשם א' הוו. ברם היכא דבריך שהחיינו ארגל גופי' לא זו פוטר זמן דסוכה דאין הרגל נתגלה במצות עשיית סוכה, ע"ש. ואכ"מ.

„תשבו כעין תדורו" כנ"ל, אַז ער איז „דר בסוכה כל ז' הימים בין ביום ובין בלילה") — ווערן דורכדעם די שבעת ימים — ימים מיוחדים, אַ חג לה'.

[בסגנון אחר קצת: באַ יעדער שבת ויו"ט זאָגט מען (בתפלה) זכר ליציאת מצרים, עס איז אַבער אין דעם דאָ אַ חילוק: ביי חג הפסח איז דאָס ווייל „זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים"[43], און דעריבער — „וחגותם אותו חג לה' לדורותיכם", כנ"ל, אַז (די זכירה איז זמן פון) יציאת מצרים, מאַכט דעם זמן אַ חג.

משא"כ בשבת ושבועות. וביותר —

באַ חג הסוכות זאָגט די תורה[44] „למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים" — ד.ה. כאָטש אַז דאָס איז ניט אין דעם זמן פון בסוכות הושבתי ביציאת מצרים, און די תורה זאָגט דעם טעם ניט ווען די תורה זאָגט אַן דעם ציווי החג בתחלת הפרשה, נאָר אויף דער מצוה „בסוכות תשבו שבעת ימים", ואדרבא מצד דעם וואָס דאָס איז דוקא ניט (בימי האביב) אין דעם זמן פון יצי"מ איז דעמאָלט די מצוה פון ישיבה בסוכה און דער חג הסוכות (ווי ער זאָגט אין טור[45])].

ז. עפ"ז איז מובן, אַז די ציווים בנוגע החג ופרטיו וואָס שטייען בהתחלת הפרשה — „ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו שבעת ימים תקריבו אשה לה' גו" — זיינען ניט קיין באַזונדערע ענינים, וואָס האָבן ניט קיין פאַרבונד מיטן חיוב ישיבה בסוכה (ווי מ'קען מיינען, כנ"ל), נאָר אדרבה — דער גדר חג הסוכות איז שייך און חל אויך אויף זיי.

משא"כ בחג הפסח, וואָס ער איז אַ חג אַלס אַן ענין בפ"ע פון מצות, זיינען די אַלע ענינים — דאָס וואָס ער איז „מקרא קודש", דער ציווי פון „כל מלאכה לא תעשו", און די הקרבת הקרבנות במשך שבעת ימי החג — ניט פאַרבונדן מיטן ענין המצות שבו[46], נאָר מיטן עצם החג.

ח. ע"פ הנ"ל איז מובן אויך בנוגע דעם קיום המצוה פון ישיבה בסוכה און די שייכות פון מצות נטילת לולב צו דער מצוה פון סוכה:

כנ"ל איז ביים ציווי „בסוכות תשבו שבעת ימים" ניט געזאָגט געווארן („בסוכות תשבו בשבעת הימים") — אַז

---

43) בא יג, ג. ובכ"מ בהפרשה. וראה רמב"ם הל' חו"מ רפ"ז.

44) פרשתנו כג, מג.

45) או"ח סתרכ"ה. וראה בארוכה ב"י וב"ח שם. ולהעיר שגם רש"י בפי' פרשתנו עה"פ סתם „ענני כבוד" (ראה מפרשי רש"י). וראה שו"ע אדה"ז שם.

46) וכמודגש בהדין (שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"א ס"ג, ממג"א וח"י שם) ד„מי שנמשכה סעודתו במוצאי יו"ט האחרון ש"פ עד לאחר צאת הכוכבים מותר לאכול חמץ בסעודה", ד„אכילת חמץ (ש)אינו תלוי כלל בקדושת היום". וראה לעיל ע' 36.

•) ועפ"ז צ"ל שמ"ש אדה"ז בסי' תלב ס"ג (מהרא"ש פסחים פ"א סי"ד. ועוד): ולמה אין מברכין שהחיינו קודם הבדיקה לפי שמצוה זו היא לצורך הרגל לתקן הבית ולבער החמץ מתוכו לצורך המועד לפיכך היא נפטרת בברכת שהחיינו שמברכין ברגל בקידוש לילה — אין הכוונה ב„לצורך הרגל", „לצורך המועד" **לקדושת** המועד, כ"א **הזמן** דהרגל. ולהעיר שמשנה שם מלשון הרא"ש שם ש**„סמכינן לי' אזמן דרגל** מידי דהוה אעושה סוכה ולולב לעצמו דמחויב לברך שהחיינו בעשייתו אלא סמכינן לי' אזמן דרגל" (וכ"כ אדה"ז בעצמו בסי' תרמא סוס"א לענין סוכה „לפי שאנו סומכין על ברכת שהחיינו שאומרים בקידוש היום כו' וברכה אחת **עולה לכאן ולכאן**") וכותב „**לפיכך היא נפטרת** כו'". וראה ב"ח שם סי' תלב. ט"ז שם סוסק"ב. ואכ"מ.

דאָס זיינען פון פריער ז' ימי חג — ווייל דאָס וואָס מ'איז מחוייב צו זיצן שבעת ימים בסוכה איז ניט דערפאַר וואָס דאָס זיינען שבעת ימי חג נאָר להיפך — „בסוכות תשבו" מאַכט גדר ז' ימי חג, כנ"ל בארוכה.

ועפ"ז יומתק לשון רש"י בנוגע שמיני עצרת: אויף דעם וואָס די גמרא[47] זאָגט אַז ער איז „רגל בפני עצמו" אָפגעטיילט פון חג הסוכות טייטשט רש"י „שאין יושבין בסוכה": דער רגל פון חג הסוכות איז דער (מסובב ו)ענין פון ישיבה בסוכה[48], דער עצם הרגל באַשטייט אין דעם וואָס „יושבין בסוכה"[49].

בסגנון אחר: דער חג ווערט אויפגעטאָן דורך דער ישיבה בסוכה[50] שבעת ימים בפועל — „תשבו כעין תדורו".

לאידך, באַ לולב שטייט „ולקחתם לכם ביום הראשון גו'", די מצוה פון נטילת לולב איז ווייל דאָס איז „יום הראשון" פון חג הסוכות.

און במילא איז מובן, אַז דער „זמן מצוה" ו„שם מצוה" אויף די ד' מינים איז „חל"[51] ביום הראשון[52]. די קדושת חג הסוכות איז גורם דעם חיוב ושם מצוה עליהם[53].

און וויבאַלד אַז די שלימות גדר וקדושת החג איז דורך דער ישיבה בסוכה בפועל, איז דאָך במילא מובן, אַז וועו מ'נעמט אַ לולב בסוכה איז דאָס ניט בלויז אַ דין אין „כעין תדורו" פון סוכה, וואָס דורך דעם קומט צו אין מצות סוכה, נאָר דאָס איז אַ דין אין נטילת לולב, עס איז מוסיף[54] שלימות אין דעם „שם (וקיום ה)מצוה" פון לולב, „מצוה מן המובחר"[55].

ט. דער ביאור בכל הנ"ל בפנימיות הענינים ובעבודת האדם:

המבואר לעיל, אַז דער זמן פון „חמשה עשר לחודש השביעי הזה" ווערט אַ חג מצד דער מצוה פון

---

47) סוכה מח, רע"א.

48) ע"פ כהנ"ל מובן גם שאין סתירה מזה שבמס' יומא (ג, א) ועד"ז בחגיגה (יז, א) פי' „שאין שם חג הסוכות עליו" — כי היינו הך.

49) ראה גם ט"ז או"ח סו"ס תרסח.

50) עפ"ז אולי יש להסביר זה ד„בלילה ראשון של חג . . צריך לאכול בתוך הסוכה אפילו בשעת הגשם ואע"פ שהוא מצטער בו' בלילה הראשונה חייב לאכול בסוכה" (שו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ט סי"ז. וש"נ) אף שבשאר ימות החג אינו מחוייב, כיון שעי"ז נעשית שלימות קדושת החג•.

51) ל' רש"י ד"ה ולולב (סוכה לג, א). וד"ה ה"ג (שם ע"ב).

52) אלא שלדעת רש"י הרי"ז חל תיכף משקידש היום למקריי' דיחוי.

53) ו„אין אגודתו (לפני החג) קריאת שם להיות חל שם לולב פסול לדחות כו' עד שיקדש עליו היום" (פרש"י סוכה שם ד"ה וה"ג). משא"כ בסוכה• שמצוה בעשייתה שנאמר „חג הסוכות תעשה לך" — ראה פרש"י מכות ח, א. שו"ע אדה"ז סתרמ"א ס"א (ט"ז שם). סתרכ"ה (מרמ"א ומג"א שם). העמק שאלה לשאילתות שאילתא קסט. ועוד. וראה צפע"נ הל' שבועות פ"ה הט"ו מה שמחלק בין מצה לסוכה לפני החג.

54) וע"ד (ובמכש"כ) דשבת אהנאי לתמידין וכמה כיו"ב (זבחים צא, רע"א). ועד"ז יוהכ"פ שאהנאי לכל קרבנות היום, שלכן כל עבודות יוה"כ אינן כשרות אלא בו (בכה"ג). — יומא לב, סע"ב. וש"נ.

55) ע"פ כהנ"ל מובן גם מנהג חב"ד שמהדרין לאגוד הלולב בסוכה (ערב יו"ט).

•) עפ"ז יש לבאר (ע"ד הרמז עכ"פ) ל' אדה"ז שם: אבל בלילה הראשונה של חג **דהיינו ליל ט"ו בתשרי** (צריך לאכול כו').

•) וראה סוכה שם ע"א. וש"נ. ובפרש"י שם ד"ה לולב. ואכ"מ.

„בסוכות תשבו שבעת ימים", איז אין דעם דאָ אַ מעלה[56] לגבי דעם וואָס בא חג המצות איז דער זמן מובדל[57] מצ"ע:

בשעת אַז קדושת החג ווערט אויפגעטאָן מצד פעולות האדם למטה, האָט דאָס אַ ווירקונג אין וועלט, היות אַז דאָס פועל'ט אויך אין דעם זמן (עולם) ווי דאָס איז מצ"ע, ניט האָבנדיק קיין שייכות צו קדושה: משא"כ ווען דער זמן איז בעצם מובדל מצד למעלה.

און דער חילוק הנ"ל דריקט זיך אויס אין דעם אונטערשייד צווישן די צוויי מצות גופא — אכילת מצה און ישיבה בסוכה: אכילת מצה איז ענינה אכילה של מצוה: עס איז ניט קיין אכילה וואָס ער וואָלט געטאָן בלאה"כ, ניט משום מצוה.

משא"כ באַ דער מצוה פון ישיבה בסוכה, איז עס ניט ענינים מחודשים וואָס ווערן געטאָן לשם מצוה, אדרבא — „כעין תדורו" — ענינים וואָס געהערן צום סדר החיים פון יעדן מענטשן ניט האָבנדיק קיין שייכות צו אידישקייט און תורה ומצות — און דאָך איז ער מיט זיי מקיים אַ מצוה (פון ישיבה בסוכה).

און דאָס איז דער עילוי פון חג הסוכות: כל השנה דאַרף מען האָבן אַן עבודה גדולה צו שטיין אין אַ מצב פון „כל מעשיך יהיו לשם שמים" און „בכל דרכיך דעהו", ווען עס קומט אָבער חג הסוכות ווערט אויפגעטאָן, אַז כל הנהגותיו פון חייו יום יום כמו שהם — זיינען אָן ענין של מצוה.

וואָס דעריבער קומט דאָס אַראָפּ אויך אַזוי בגשמיות, אַז דער גאַנצער מענטש מראשו ועד רגלו מיט זיינע לבושים גע־פינען זיך אין סוכה — וואָס ביי קיין אַנדער מצוה געפינט מען ניט אַז די גאַנצע מציאות זיינע און אַלע זיינע ענינים זאָלן זיין אַרומגערינגלט פון אַ מצוה פון דעם אויבערשטן.

יו"ד. אין דעם איז דער אַלטער רבי מוסיף ומדגיש אַז מצות נטילת לולב בסוכה איז מצוה מן המובחר פון לולב[58] — „לפיכך בבקר קודם שיתפלל בעודו בסוכה יברך", וואָס די ברכה איז על נטילת לולב:

מ'קען דאָך מיינען, אַז די נויטיקייט צו זיין אַרומגענומען פון מצות סוכה — פון רצון העליון — איז נוגע (בעיקר) צו אַזעלכע וואָס זיינען פאַרנומען מיט ענינים וצרכים גשמיים, אָבער ניט צו אַזעלכע וואָס זיינען אין סוג פון לולב (כפות תמרים) „שיש בו טעם — שיש בהם תורה"[59], וויבאַלד אַז זיי זיינען שטענדיק פאַרבונדן מיטן אויבערשטן דורך זייער לימוד התורה[60];

און עד"ז אין עבודת כל אדם, קען ער טראַכטן ביי זיך: מובן אַז „אכילתו ושתייתו כו'" דאַרפן זיין אַריינגענומען און אַרומגענומען פון מצות סוכה — אָבער פאַרוואָס דאַרף מען האָבן די באַווענישן אַז די מצוה און רצון העליון פון סוכה זאָל אַרומנעמען זיין לימוד והשגה בתורה? ער מוז טאָקע אויך מקיים זיין מצות, ווייל „כל האומר אין

56) וע"ד העילוי דיו"ט שני של גליות לגבי יו"ט ראשון (לקו"ת שמע"צ צב, ריש ע"ב ואילך. דרמ"צ קיד, א־ב. לקו"ש ח"ט ע' 235 ובהערות שם).

57) אף שלגבי שבת הרי בכל יו"ט ישראל דקדשינהו לזמני (ברכות מט, א).

58) ע"ד החסידות ראה סידור רסג, סע"ג ואילך. המשך ובכה תרל"ז פפ"ד. המשך תרס"ו ע' לב. ובכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 1-360.

59) ויק"ר פ"ל, יב.

60) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1160 ואילך.

לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו״[61], אַבער דאָס איז מצד דעם ענין הסוכה, וואָס גדרה איז „תדורו״ אַרומנעמען דעם מענטשן אינגאַנצן — דאָס איז אַבער לכאורה ניט אַן ענין אין נטילת לולב — דעם עצם הלימוד וההשגה בתורה, וויבאַלד ער איז דורכדעם שוין פאַרבונדן מיט חכמתו של הקב״ה.

זאָגט מען אַז „מצות נטילתו בסוכה״ איז „מצוה מן המובחר״, דאָס איז נוגע צו זיין הבנה והשגה בתורה[62]: ער נעמט חכמת התורה, וואָס איז חכמתו ורצונו של הקב״ה, וועט ער דערהערט און איז מרגיש אַז דאָס וואָס ער לערנט איז אַן ענין וואָס איז אים מקיף און איז באין ערוך העכער פאַר אים,

און במילא איז בא אים דאָ דער ביטול ותשוקה צו קולט זיין תורתו של הקב״ה, וואָס איז נעלמה מעין כל חי, אין זיין הבנה והשגה.

ועד״ז בכלל — בשעת ביי אים איז דאָ ניט נאָר דער עסק התורה בפועל, נאָר אויך די חביבות ויוקר התורה, ברכו בתורה תחלה[63], וועט דער היפך פון „אבדה הארץ״[64] — און מ׳איז זוכה בקרוב ממש צו „ופרוס עלינו סוכת שלומך״, אין דעם בנין בית המקדש וואָס אויף אים שטייט „ויהי בשלם סוכו״[65], וואָס וועט געבויט ווערן דורך משיח צדקנו[66], במהרה בימינו ממש.

(משיחת שמחת בית השואבה תשכ״ד)

---

61) יבמות קט, ב.

62) ראה הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ד ס״ג. לקו״ש חט״ו ע׳ 139.

63) ראה תלמידי ר׳ יונה הובא בר״ן נדרים פא, א. שו״ע אדה״ז או״ח ר״ס מז.

64) נדרים שם. ב״מ פה, ריש ע״ב.

65) תהלים עו, ג. וראה תרגום עה״פ. מדרש תהלים שם.

66) ראה פסחים ה, א: בשכר שלשה ראשון (שביתת הרגל דפסח ושביתת הרגל דחג ונטילת לולב שנקראו ראשונים — רש״י שם) זכו לשלשה ראשון כו׳ לבנין ביהמ״ק ולשמו של משיח. וראה חדא״ג שם. ובארוכה לקו״ש חי״ט שם.